

A szójavertikum aktualitásai

Szépe Ferenc főosztályvezető

Földművelésügyi Minisztérium

A Második Országos Szója Fórumot 2014. május 28-án – akár az elsőt –, a Minisztérium (akkor még Vidékfejlesztési) Darányi Ignác termében tartottunk, amint arról múlt havi lapszámunkban beszámoltunk. A konferencia témái a GM-mentes szójafeldolgozás és -hasznosítás lehetőségei voltak. A panelbeszélgetéseken hangsúlyosan szerepeltek a takarmány célú feldolgozás, továbbá az élelmiszeripari felhasználás irányai. Az itt közölt előadás a szójavertikum aktualitásaival foglalkozott.

A szója az állattenyésztésben nélkülözhetetlen fehérjeforrás, az élelmiszeriparban pedig széles körben felhasználható alapanyag. A szója lassan tör utat magának. Vetésterülete hosszú stagnálás után 2011-ben végre már meghaladta a 40 ezer hektárt. Az elmúlt évben már 42-43 ezer hektáron folyt a termesztése, de ez még mindig messze van a célként kitűzött akár többszáz ezer hektáros lehetőségtől (1. táblázat).

Milyen okokra vezethető vissza a stagnálás? Hazánkban kis volumentről lévén szó, a technológiai fejlesztéssel keveset foglalkoztak. Problémás a szója gyomirtása, továbbá kevés az öntözhető terület. Így kevés termelő vállalkozik szójatermesztésre. A termesztési kedv is hullámozó hazánkban, mivel csak bizonyos tájkörnyezetben lehet a szóját gazdaságosan termelni. Ahol az adottságok erre megvannak, elérhető a 3,0-3,5 tonna hektáronkénti termésátlag is.

Néhány számadattal igazoljuk, hogy a szója termésátlagok a jelenlegi 2,1 t/ha-os hazai szinthez viszonyítva jelentősen növelhetők. A 2009-2012. évek átlagában a tőlünk északabbra fekvő **Ausztria** vezet: 3,3 t/ha-os termésátlagával. (Tőlünk ta-

nulták!) Ugyanebben az időszakban **Franciaország** 2,8 t/ha-os, **Olaszország** 2,7 t/ha-os, az EU átlagban pedig 2,3 t/ha-os, termésátlagot ért el.

A növénytermesztésben a gabonafélék és az olajnövények felvásárlási árait a kiszámíthatatlanság és az óriási ármozgások jellemzik. Ma úgy tűnik, hogy a növénytermesztés hullámozó árai közül a szója az egyedüli kivétel. Az áruszója piaci helyzete tartósan stabil, az ára évek óta magas, tavaly 140 ezer forintot is adtak egy tonna szójáért és állandó a kereslet a szója végtermékek iránt. A garantáltan GM-mentes szója esetében felár is számíthatunk a nemzetközi piacokon.

A termesztés jövedelmezősége

A FAPRI (2012) középtávú várakozásai szerint – kedvező időjárási körülmények esetén – a világ szójatermelése a 2013. évi 267 millió tonnáról 307 millió tonnára emelkedhet 2021-ig. A termelés bővülését a termőterület és a hozamok együttes növekedése eredményezheti, ez a növekedés azonban nem befolyásolja a szója stabil világpiaci árát.

Idén februárban, az Első Országos Szója Fórumon egyetértettünk abban, **hogy a hazai szójatermesztés akkor válhat sikeressé, ha a célok megvalósításában a kulcsfontosságú terme-**

1. táblázat

A szójabab területének és termelésének alakulása Magyarországon (2009-2012)

Megnevezés	2004-2008 átlaga	2009	2010	2011	2012	2009-2012 átlaga
terület (ha)	31 852	31 553	36 391	41 520	41 458	37 731
termelés (t)	71 185	71 587	85 440	94 955	67 727	79 927

Forrás: KSH

2. táblázat

A szójatermelés költség- és jövedelemhelyezete Magyarországon (2009-2012)

Megnevezés	Me.	2009	2010	2011	2012
Termelési költség	(Ft/ha)	192 433	190 620	207 705	213 475
Változó költség összesen	(Ft/ha)	116 096	113 475	128 203	132 118
Vetőmag- és szaporítóanyag- költség	(Ft/ha)	18 296	18 693	23 008	20 819
Műtrágyaköltség	(Ft/ha)	33 891	27 429	31 969	38 163
Növényvédőszer-költség	(Ft/ha)	26 293	24 318	28 776	29 133
Gépi munka költsége	(Ft/ha)	33 598	36 776	40 826	41 611
Egyéb változó költség	(Ft/ha)	4 018	6 258	3 623	2 392
Termelési érték I.	(Ft/ha)	172 720	200 614	218 950	223 073
Jövedelem (támogatás nélkül)	(Ft/ha)	-19 713	9 994	11 245	9 598
Közvetlen állami támogatás	(Ft/ha)	53 328	65 103	75 729	81 061
Termelési érték II.	(Ft/ha)	226 048	265 717	294 679	304 134
Jövedelem (támogatással)	(Ft/ha)	33 615	75 097	86 974	90 659
Termésátlag	(t/ha)	2,336	2,330	2,368	1,744
Értékesítési átlagár	(Ft/t)	74,16	86,51	92,47	127,76

Forrás: AKI

lők megfelelő segítséget és ösztönzést kapnak. Nyilvánvaló, hogy a termelők számára az eredményes, vagyis a nyereséges termesztés a legnagyobb ösztönző, amelynek feltételei a biztos piac, a megfelelő jövedelem, és a saját vetésszerkezetbe való illeszthetőség. A segítség pedig az a támogatási szisztéma lehet, amelyre 2015-től számíthatnak a termelők.

Magyarország importfüggősége miatt a szójabab és -dara belföldi értékesítési ára a világgiazi árak változásához igazodik. A gyenge magyarországi hektáronkénti hozamok és az értékesítési ár határozza meg az ágazat jövedelmezőségét (2. táblázat).

Magyarország jelentős mennyiségű szójadara importra szorul, mely évente 600-700 ezer tonnát tesz ki. Jogos lehet az a felvetés, hogy hová kerül ez a jelentős mennyiségű import szójadara, amikor az állattenyésztés fénykorában sem használtunk fel ennél többet (3. táblázat)?!

Magyarországon a szójabab-feldolgozó üzemek évente 40-50 ezer tonna full-fat szóját állítanak elő. Ez közel 30-40 ezer tonna import szójadara kiváltását jelenti. A kisebb állattartó családi gazdaságoknál és a takarmánykeverőknél, éves szinten közel 40 ezer tonna szójabab feldolgozására alkalmas extruder található. Ezek a berendezések a saját termelésű fehérjenövények (borsó, lóbab is) feldolgozása révén nemcsak a fehérjeimport csökkentésében játszanak szerepet, hanem a kisgazdaságok takarmányozási költségeit is mérséklük. A szójababtermelés és -feldolgozás alakulását mutatja be a 4. táblázat.

A 2014. február 25-én megtartott első szója fórumon több előadó kiemelte, hogy a nyereséges termesztés nem valósítható meg a fehérjenövények európai uniós támogatása nélkül. A Közös Agrárpolitika eszköztárába számos speciális támogatási opció került beépítésre, amely a hazai célok megvalósítását segítheti.

A kereteket adó, végleges európai uniós jogszabályok elkészültével megkezdődött a tervezés, mely a végrehajtási szabályok kidolgozását jelenti.

A közvetlen, termeléshez kötött támogatási rendszeren túl az új támogatási rendszer nagy hangsúlyt fektetett a **kötelező támogatási elemként meg-**

3. táblázat
Magyarország szójadara és szójabab-behozatala (2009-2012 átlaga)

Szójadara			Szójabab		
Feladó ország	(t)	(%)	Feladó ország	(t)	(%)
Összesen	656 818	100	Összesen	22 603	100
Hollandia	269 178	41	Ukrajna	7 608	34
Szlovénia	222 501	34	Hollandia	4 962	22
Németország	57 201	9	Szlovákia	2 119	9
Olaszország	55 491	8	Ausztria	1 366	6
Egyéb	52 447	8	Egyéb	6 548	29

Forrás: KSH

4. táblázat
A szójababtermelés és -feldolgozás Magyarországon (2009-2012)

Me.: (ezer tonna)

Megnevezés	2009	2010	2011	2012
Szójababtermelés	71,59	85,44	94,96	67,73
Szójababimport	14,79	14,10	31,74	29,79
Full-fat szójatermelés	49,10	44,60	47,90	44,30
Szójadara import	646,45	692,22	672,39	616,21

Forrás: KSH

jelenő „zöld komponensre”. Hivatalosan „**a környezet szempontjából előnyös mezőgazdasági gyakorlatokra nyújtott támogatásnak**” nevezett intézkedés keretében **a tagállami éves közvetlen támogatási keret 30 %-át kell felhasználni.** A konstrukció ösztönző hatása révén javulhat a környezetvédelmi teljesítmény, amely uniós szinten képes elősegíteni az éghajlat és a környezet szempontjából kedvező mezőgazdasági gyakorlat elterjedését. Az egyszerűség kedvéért csak zöldítésnek nevezett jogcím keretében – az uniós előírás alapján – 3 alapvető intézkedést kell alkalmazni:

1. A **terménydiverzifikáció.** A vetésváltás gyakorlatán túlmutató követelmény keretében 10 hektár szántó alatt 1 növényt, 10 és 30 hektár szántóterület között 2 különböző növényt, míg 30 hektár szántóterület felett már 3 eltérő növényt kell termesztetni.
2. Az **állandó legelők** fenntartása. Országos szinten a gyepterületek nagyságát legfeljebb 5 %-kal lehet csökkenteni 7 év alatt. Könynyebbség az egyes termelőknek, hogy a követelmény nemzeti szinten teljesíthető, így az egyes termelők esetében ettől el lehet majd térni.
3. **Ökológiai célterület.** A mezőgazdasági üzemek biológiai sokféle-

ségének megőrzése és javítása, így az ökológiai célok teljesülése érdekében területeket kell elkülöníteni.

A szójatermesztés ösztönzésére ez utóbbi intézkedés során nyílhat lehetőség. Az új KAP célkitűzéseinek egyike az, hogy a közvetlen kifizetések kötelező környezetbarátabbá válást ösztönző összetevője révén javuljon a környezetvédelmi teljesítmény, amely Unió-szerte elő fogja segíteni az éghajlat és a környezet szempontjából előnyös mezőgazdasági gyakorlatokat. Ebből a célból kívánatos, hogy a tagállamok a közvetlen kifizetésekre vonatkozó nemzeti felső összeghatáruk egy részét az alaptámogatáson felüli éves támogatás nyújtására fordítsák, amely figyelembe veheti az adott tagállamban vagy régióban zajló közelítés belső folyamatát, és amely elsősorban arra irányul, hogy támogassa az éghajlatváltozással és a környezetvédelemmel egyaránt kapcsolatos szakpolitikai célok megvalósítását célzó kötelező és a mezőgazdasági termelők által követendő gyakorlatokat.

Bízunk benne, hogy a speciális támogatási lehetőségek megnyílása 2015-től érzékelhető lesz a magyar gazdálkodók számára is.